

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

PROF. DR. METİN AKAR'A ARMAĞAN

(Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2021)

Hanife Dilek BATIŞLAM

Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi
dilekbatislam@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9809-5711>

Necâî'nin "Âb (Su)" Redifli Kasidesi

Necati's Ode With Redif of "Ab (Water)"

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 06.09.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 02.10.2021

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2021

Atıf/Citation

BATIŞLAM, H. D. (2021). Necâî'nin "Âb (Su)" Redifli Kasidesi. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 1668-1687. <https://doi.org/10.34083/akaded.991643>

BATIŞLAM, H. D. (2021). Necati's Ode With Redif of "Ab (Water)". *Journal of Academic Language and Literature*, 5(4), 1668-1687. <https://doi.org/10.34083/akaded.991643>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Dört temel unsurdan biri olması ve hayati önem taşıması nedeniyle su, divan şiirinde çeşitli yönleriyle sıklıkla ele alınmıştır. Suyla birlikte, kelimenin eş anlamlıları durumundaki Farsça "âb", Arapça "mâ" ve "zülâl" de divan şiirinde kullanılmıştır. Su ve suyla ilgili unsurlar divan şairinin hayal dünyası içinde çeşitli benzetmelere konu olmuştur. Benzetme ve hayallerin yanı sıra divan şairleri, şiirlerinde su ile ilgili atasözlerine ve deyimlere, telmih unsurlarına, bazı inanç ve âdetlere yer vermişlerdir. Su dağıtmak, Kâbe'ye su götürmek, çeşme ve sebil yaptırmak vb. hayır işleri ya da suyu ilgilendiren çeşitli imar faaliyetleri sebebiyle yazılan, tarih düşülen şiirlerde sudan söz edilmiştir. Şüphesiz suyla ilgili unsurların diğer örneklere göre daha yoğun yer aldığı şiirler "su" redifli şiirlerdir. Söz konusu şiirler farklı nazım şekilleriyle yazılabileceği gibi redifleri de kimi zaman "su", kimi zaman eş anlamlılarından biri olabilmektedir.

Makalemizde, divan şiirinde su ve suyla ilgili bazı unsurların kullanım özelliklerine değindikten sonra XV. yüzyıl divan şairi Necâti'nin "âb (su)" redifli kasidesini biçim, içerik, dil ve anlatım bakımından inceleyeceğiz. Yapacağımız incelemeyle Necâti'nin kasidesinde yer alan su ve suyla ilgili unsurların nasıl ele alınıp işlendiğini ortaya çıkarmış olacağız.

Anahtar Kelimeler: Divan şiiri, âb (su), kaside, Necâti.

Abstract

Since water is one of the four basic elements and has vital importance, it has been discussed frequently in various aspects of divan poetry. In addition to water, Persian "ab", Arabic "ma" and "zülâl" which are the synonyms of the word, were also used in divan poetry. Water and water-related elements have been the subject of various metaphors and dreams in the divan poet's imagination. In addition to these analogies and dreams, divan poets included proverbs and idioms about water in their poems, elements of prejudice, and some beliefs and customs. To distribute water, bring water to the Kaaba, make fountains and so on, water is mentioned in poems written due to charitable works or various zoning activities concerning water. Certainly, poems in which water-related elements are more intense than other examples are "water" redif poems. These poems can be written in different forms of verse as well as their redifs can sometimes be one of the synonyms of water.

In our article, after discussing the usage properties of some elements related to water and water in Divan poetry, We will examine in terms of form, content, language and expression Necati's, 15th-century divan poet, ode which has "ab (water)" redif. The examination will reveal how water and water-related elements in Necati's odes are handled and processed.

Keywords: Divan poetry, ab (water), ode, Necati.

Giriş

İçinde yaşadığımız dünyanın ve insan hayatının en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilen su, hemen her şeyde varlığını göstermiştir. Sadece edebî metinlerde değil, din ve tasavvuf kültüründe, Osmanlı döneminde, diğer dinlerde, kültür ve medeniyetimizde çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Kur’ân-ı Kerim’de su anlamına gelen mâ’ birçok kez zikredilmiştir. Hadislerde suyun önemi, korunması, paylaşımı, kaynakları ve kullanımıyla ilgili açıklamalara yer verilmiştir (Kutlu, 1998, C. 8, s. 47; Günay, 2009, C. 37, s. 432-436). Tasavvuf terimleri içinde su, bilinenin dışında yeni mecazî anlamlar kazanmıştır (Uludağ, 1996, s. 11, 15-17; Kutlu, 1998, C. 8, s. 47). Osmanlı döneminde suyla ilgili kararlarda İslâm hukukunun kuralları geçerlidir. Osmanlılar İslâm hukukundaki su kullanımına ait uygulamaların yanı sıra fethettikleri yerlerde karşılaştıkları sorunların çözümü için yeni yasalar çıkarmış veya bazı düzenlemeler yapmışlardır (İnalçık, 2009, C. 37, s. 437-440).

İslâm dışındaki dinlerde su önemli kabul edilmiş, kültür ve inanışlara göre suya farklı anlam ve görevler yüklenmiştir (Kutlu, 1998, C. 8, s. 47; Gürkan, 2009, C. 37, s. 440-442). Dört temel unsurdan biri olarak önemsenen su, tarih boyunca insan düşüncesini etkilemiş, mitolojik ve efsanevî anlatımlardan bilimsel tahlillere varıncaya kadar pek çok alanda yeni fikirlerin üretilmesine vesile olmuştur. Yerleşim yerlerinin suya bağlı olması, suyun mevsimlere göre değişimi, insanın suya ulaşma çabaları ve mücadeleleri suya bakış açısının şekillenmesinde etkilidir. Su hem olumlu hem de olumsuz özellikleriyle insan hayatında vazgeçilmez bir yere sahiptir (Pala, 2009, C. 37, s. 442-443).

Divan şiirinde suyla aynı anlama gelen Farsça “âb”, Arapça “mâ” ve “zülâl” kelimelerine de rastlanır. Divan şairleri şiirlerinde suyu atasözleri, deyimler, telmih unsurları, bazı inanç ve âdetlerle bağlantılı biçimde vermişlerdir. Suyun dağıtılması, Kâbe’ye su götürülmesi, çeşme ve sebil gibi suya yönelik hayır işleri ya da suyu ilgilendiren imar faaliyetleri vb. çeşitli vesilelerle yazılan şiirlerde sudan söz edilmiştir (Kutlu, 1998, C. 8, s. 48).

Divan şiirinde âşığın gözü çeşme, gözyaşı ise bu çeşmeden akan sudur. “Âb-ı revân” (akarsu) tamlaması sevgilinin boyunu ifade eder. Âşık, sevgilinin taş yüreğini eritmek için devamlı akan gözyaşı suyunu kullanır. Sevgilinin mahallesini gözyaşıyla sulayıp süpürür. Kâbe olan sevgilinin eşğine gözyaşı suyunu götürmekle sevaba girer (Pala, 1989, s. 13).

Su, hayat verici olmasıyla sevgilinin dudağına, kesilmeden devam etmesiyle saçına benzetilir. Sevgilinin yanağı ve yüzüyle su arasında benzerlik ilişkisi kurulur. Âşığın aşkla yanan gönül ateşini söndürmek için su sürekli akar. Ancak bu ateş kolay sönmaz. Susuzluğu gideren su vuslatı simgeler (Pala, 1989, s. 13).

Akıcılığı sebebiyle su, şiire benzetilir. Bu nedenle şiir tanımlanırken “şi’r-i âb-dâr”, “nazm-ı âb-dâr” vb. tamlamalardan yararlanılır. Âşığın sevgilinin oklarını (kirpik) ve hançerini (gamze) arzulaması, bu silahların çeliğinde bulunan sudan dolaydır. Kılıç veya hançere su verilmesi sebebiyle sudan bahsedilir. Demire su verilip çelik hâline getirilir. Söz konusu özelliği ifade etmek için “âb-ı tığ” veya “tığ-ı âb-dâr” tamlamaları kullanılır. Rengi,

parlaklığı ve temizleyiciliğiyle su aynaya, gümüşe teşbih edilir. Gerçek ve mecazi anlamda kurulan tamlamalarla çeşitli hayallere konu olur (Arı, 2001, C. I, s. 1).

Su, bir yerde durmaması, sürekli akması, saray ve köşk kenarlarında ya da servi ağacının diplerinde dolaşması, coşması, inlemesi nedeniyle âşıkla ilgili benzetmelerde de yer alır. İncinin su içinde olması teşbihlerde çok işlenir. Bazı beyitlerde "su üzerinde yürümek" kerametinden söz edilir (Kutlu, 1998, C. 8, s. 48).

Canlıların hayatlarını devam ettirebilmeleri için suya ihtiyaçları vardır. İnsanın yapısını meydana getirdiği düşünülen dört temel unsurdan " 'anâsır-ı erba'a "dan biri sudur. En önemli özelliği hayat vericiliğidir. Tahrip edici, boğucu ve batırıcı olma özelliğiyle tehlikeli; temizleyici, güzelleştirici ve geliştirici olması yönüyle de nimet kabul edilir. Ekmekle birlikte cömertlik sembolü olarak kullanılır. Akıcılığıyla ömre benzetilir. Yüzünü yerden kaldırmadığı için tevazu sembolüdür (Pala, 1989, s. 13).

"Âb-ı hayat" (Güler, 2007), "âb-ı Kevser" ve "Zemzem" gibi olağanüstülük ya da kutsallık atfedilen suların divan şiirinde telmih unsuru olarak kullanımıyla karşılaşılır. Ayrıca divanlarda şifalı su olma niteliğine sahip kaplıcalarla ilgili "kaplıca" redifli gazellere yer verilmiştir (Aka, 2020, s. 1-15).

Divan şiirinde çok yararlanılan bir benzetme ve hayal ögesi olması nedeniyle divan tahlili çalışmalarının çoğunda suyla ilgili unsurlar ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Divanlarda suya dair hangi özelliklerin nasıl kullanıldığını ortaya koyan bazı tespitlerde bulunulmuştur (Kurnaz, 1987, s. 483-493; Sefercioğlu, 1990, s. 365-374; Çavuşoğlu, 2001, s. 269-272; Tolasa, 2001, s. 435-443). Divan tahlilleri dışında suyun divan şiirindeki kullanımını değerlendiren (Batislam, 2016, s. 303-330), "su" redifinin bulunduğu bazı şiirleri inceleyen (Aka, 2013, s. 423-434; Gider, 2013, s. 1-20) ya da divan şairleri ve şiirleri bağlamında su kültürüne yönelik (Belli, 2021, s.999-1014) araştırmalar yapılmıştır.

Divan şiirinde su, "su" redifli şiirlerde daha ayrıntılı olarak işlenmiştir. Bu tür şiirler arasında ilk akla gelen şüphesiz Fuzûlî'nin Hz. Muhammed için yazdığı "su" redifli na't kasidesidir (Akyüz vd., 1990, s. 31-33). Çok bilinen ve şerhleri yapılan (Çalışkan, 1992; Akar, 1994; Pala, 2004), bazı beyitlerinin okunuşu, anlamı ve redifi hakkında değerlendirmeler yazılan (Üzgör, 1998, s. 531-545; Üzgör, 2000, s. 239-248; Dilçin, 2000, s. 145-167; Köksal, 2012, s. 103-114; Yazar, 2019, s. 1-24; Esin, 2020, s. 85-101) bu şiir dışında, redifi "su" olan başka şiirler de vardır. "Su" redifli şiirlere Ahmet Paşa'nın "âb" redifli iki kasidesi (Tarlan, 1992a, s. 99-104), Necâti'nin "âb" kasidesi (Tarlan, 1992b, s. 57-59), Hayâlî (Tarlan, 1992c, s. 249-250) ve Hayretî'nin "su" kasideleri (Çavuşoğlu & Tanyeri, 1981, s. 29-32; Aka, 2013, s. 423-434) ve gazelleri (Çavuşoğlu & Tanyeri, 1981, s. 374-375) örnek verilebilir. Daha çok gazelerde kullanılan "su" redifine elli şairin altmış iki gazelinde rastlanmıştır. Redif olmasının dışında motif özelliğiyle başka şiirlerdeki beyitlerde de suya yer verilmiştir (Üzgör, 2000, s. 239-248).

Necâtî ve Âb Kasidesi

“Âb (su)” redifli kasidesini inceleyeceğimiz Necâtî, XV. yüzyıl sonları ile XVI. yüzyıl başlarında yaşamış önemli divan şairlerindedir. Fatih döneminde İstanbul’a gelen Necâtî padişaha sunduğu “şitâiyye” ve “bahâriyye” kasideleriyle padişahın hayranlığını kazanmış ve divan kâtibi olmuştur. II. Bayezid devri Necâtî’nin asıl şöhrete ulaştığı ve takdir edildiği dönemdir. Sultan Bayezid’in koruduğu şair, sultana sekiz kaside sunmuştur. Cem Sultan’ın yerine Karaman valiliğine getirilen II. Bayezid’in büyük oğlu Şehzade Abdullah’ın divan kâtibi olarak Konya’ya gönderilen şair, 1483’te şehzadenin ölümü üzerine bir mersiye yazmıştır. 1504’te Manisa sancağına çıkarılan Şehzade Mahmud’un nişancısı olmuş, bu şehzade için yedi kaside¹ ve şehzadenin ölümünden sonra bir mersiye kaleme almıştır (Timurtaş, 1990, s. 222; Şentürk & Kartal, 2004, s. 181; Kaya, 2006, s. 477).

Divan edebiyatının XV. yüzyılda klasik öncesi döneminde yetişmiş, kaynakların kendisinden övgüyle söz ettiği şair Necâtî, kasidelerinden çok gazelleri ve II. Bayezid’in şehzadeleri Abdullah ile Mahmud’a yazdığı mersiyeleriyle tanınmıştır (Çavuşoğlu, 2001, s. 23). İlk büyük divan şairlerinden olan Necâtî’nin ünü her tarafa yayılmış, kendisi devrin önde gelen şairlerince üstat kabul edilip saygı görmüştür. Şiirlerinde atasözlerini, deyimleri ve halk tabirlerini başarıyla kullanması edebî kişiliğinin en dikkati çeken özelliklerindedir (Şentürk & Kartal, 2004, s. 182). Ayrıca Necâtî Divanı’nda dönemin sosyal hayatına, ahlâkına, alışkanlıklarına, gelenek ve göreneklerine dair bilgiler, tasvirler de yer alır (Timurtaş, 1990, s. 223; Çavuşoğlu, 2001, s. 69-92).

Necâtî’nin gazelleri genellikle liriktir. Aşkane gazellerinin yanı sıra şairin hakîmâne beyitleri sayıca az değildir. Necâtî, bütün gazellerinde beyitleri atasözü, deyim vb. güzel sözlerle süsleyerek başarılı ve etkileyici bir söyleyiş biçimi yakalamıştır. Gazellerindeki dil oldukça sade, üslûbu güçlü ve etkileyicidir. Güzel ve ince hayallerle dolu şiirleri aracılığıyla Necâtî, özgün bir şair olabilmeyi başarmış ve İran şairlerinin etkisinden uzaklaşmıştır. Şiirlerinde mahallî renk ve özelliklere de yer vermiştir. Onun şiirlerindeki mahallilik sadece dilde değil benzetmelerde, tabiat ve av tasvirlerinde de güçlü bir şekilde hissedilir. Kelime hazinesindeki zenginlik, kullandığı orijinal teşbih ve mecaz unsurları, ifadesindeki rahatlık, Türkçe redif ve kafiyeleri, XV. yüzyılda konuşma diliyle şiir yazması, Türkçeyi aruza uydurması başarılı olmasını sağlayan yönleridir. Çağdaşı olan şairlerle birlikte XVI. yüzyılın büyük şairleri de Necâtî’nin şiirlerini beğenmiş ve onun şiirlerine çok sayıda nazire yazılmıştır. Tezkire yazarları Necâtî’nin farklı özelliklerine dikkat çekerek onu Hüsrev-i Rûm olarak adlandırmışlardır. Necâtî, divan şiirini dil ve öz bakımından geliştirip olgunlaştırmış, divanında şiir ve şairle ilgili düşüncelerini bazı beyitlerinde dile getirmiştir (Timurtaş, 1990, s. 223; Çavuşoğlu, 2001, s. 29-36; Şentürk & Kartal, 2004, s. 182-183; Kaya, 2006, s. 478).

¹ Bozkurt, K. & Yalçın, İ. (2020). Necâtî Bey’in kasidelerinde hâmi ve caize arayışı. *ASOS Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(101), 104-107’de Necâtî’nin Şehzade Mahmud’a yazdığı dört kasideden söz edilmiştir.

Necâti'nin kaynaklarda varlığı bildirilen eserlerinin tamamı günümüze ulaşmadığı için Necâti ile ilgili çalışmalar daha çok şairin divanı ve divanındaki şiirlerle sınırlı kalmıştır. Mevcut çalışmaların da şairin ve şiirlerinin özelliklerini her yönüyle ortaya koymuş oldukları söylenemez (Sinan, 2007, s. 566-572).

Necâti daha çok gazel şairi olarak öne çıkmakla birlikte, şairin kasideleri içinde farklı örnekler olduğu ve şairliğinin bütün özelliklerinin tam anlamıyla bilinebilmesi için kasidelerinin incelenmesine ihtiyaç duyulduğu bir gerçektir. Dolayısıyla Necâti'nin kasideleriyle ilgili araştırmalar yapılmış ve bazı kasideleri incelenmiştir. İncelenen kasideler arasında "nişan" (Mermer, 1997, s. 199-218), "menekşe" (Koçak, 2009, s. 36-44), "arpa" (Batislam, 2011, s. 9-26) ve "gül" (Sarı, 2017, s. 63-78) kasideleri sayılabilir. Şairin kasideleri konusunda yapılmış farklı içerikte birkaç çalışma daha bulunmaktadır (Şentürk, 1995; Kahraman, 2000, s. 169-216; Akbaş, 2001; Kesik, 2005, s. 294-300; Karavelioğlu, 2009, s. 281-308; Dağlar, 2009, s. 326-364). Ayrıca, Necâti'nin kasidelerini hâmi ve câize arayışı bağlamında ele alan makale ile (Bozkurt & Yalçın, 2020, s. 82-114) şairin kasidelerini sunduğu tarihler ve devlet adamlarından yola çıkarak Kastamonu'da bulunduğu söylenen dönemi aydınlatan bir yazı vardır (İlhan, 2021, s.1030-1049).

Necâti'nin incelememize konu olan kasidesi "âb" (su) redifli kasidesidir. Şair bu kasideyi ilgi ve ihsan gördüğü Şehzâde Mahmud için yazmıştır. Divanın çalışmada yararlanılan baskısında (Tarlan, 1992, s. 57-59) beşinci kaside olarak yer almaktadır. Bir başka baskıda ise yedinci kaside olarak verilmiştir (Yılmaz, 2015, s. 57-59). Ayrıca kaside mecmuasında da bulunan (Karavelioğlu, 2015, s. 1002-1003) 25 beyitlik kısa bir kasidedir. Aruzun "Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün" kalıbıyla yazılmıştır. Kasidenin ilk altı beyti nesip bölümüdür ve bahar tasviri ağırlıklıdır. 7. beyit methiyeye geçişi sağlayan girizgâh beytidir. 8. beyitte Şehzâde Mahmud'un methiyesi başlar. 21. beyitte şair methiyeyi tamamladıktan sonra mahlasını kullandığı taç beytin ardından fahriye ve dua beyitleriyle kasidesini bitirir. Kasidede gazele yer verilmemiştir. Kasidenin bugünün diline çevirisini ve açıklamasını aşağıda veriyoruz:

Der-Medh-i Sultân Mahmûd²

1. Saçdı zemîne çün yine ebr-i bahâr âb

Kıldı cihân yüzini yine³ sebzâr âb

"Bahar bulutu (yağmur bulutu) yine yere su saçtı. Yine su dünyanın yüzünü (yeryüzünü) yeşertti." Baharın gelişyle birlikte yağmur bulutlarıyla suların çoğalmasının, tabiatın yeşerip canlanmasının anlatıldığı beyitte, baharla ilgili "ebr-i bahâr, sebzâr, âb" kelimeleri arasında tenasüp yapılmıştır.

² Metin verilirken divanın Tarlan yayınının yanı sıra 2015'te "Necâti Bey Divanı Metin ve Tıpkıbasım" adıyla Ozan Yılmaz'ın hazırladığı yeni basımından yararlanılarak tıpkıbasımla karşılaştırma yapılmış farklar dipnota alınmıştır.

³ Yeni basımdaki farklar iki noktadan sonra verilen şekillerdir. Yine: kamu

2. Hengâm-ı gül durur yine seyr eyle gülşeni
Her gûşe sebzezâr durur her kenâr âb

“Yine gül mevsimidir gül bahçesini dolaş, seyret. Her kenar su, her köşe yeşilliktir.” beytinde baharla birlikte güllerin ortaya çıkışı ve gül bahçesini gezme zamanının gelişi, her köşenin yeşerip her kenarda suların görülüşünü ifade eden şair, “gül, gülşen, âb, sebzezâr” tenasübünden yararlanmışır.

3. Bu⁴ dem çemen arûsını meşşâta-i sabâ
Hoş zeyn itdi oldı aña âyinedâr âb⁵

“Bu zaman (baharda) çimen gelinini saba (gelin) süsleyicisi ne hoş süsledi. Ona ayna tutan (da) su oldu.” Beyitte, bahar vaktinde çimen bir geline, saba da meşşâtaya, (gelin süsleyen kadına) benzetilmiştir. Gelini yani çimeni hoş ve güzel bir biçimde süsleyen kadına su da ayna tutarak yardımcı olmuştur. Aynaya bakıp süslenen bir gelin hayali üzerine kurulan dizelerde “çemen-arûs, sabâ-meşşâta, âyinedâr-âb” teşbihleri ile teşhisten yararlanmış, istiare yoluyla tabiat unsurlarına insana ait özellikler verilmiştir.

4. Nergis çemende tañ mîdur iderse⁶ âba meyl
Kaçan ki uyhudan tura⁷ ister humâr âb

“Nergis çemende suya yönelirse buna şaşılır mı, (bu kınanacak bir durum mu)? (Çünkü) Her ne zaman ki (sarhoş insan) uykudan uyanır sarhoşluğun sersemliğinden (kurtulmak için) o da su ister.” beytinde, çimenlikte nergisin suya yönelmesinin garip karşılanmaması gerektiği, çünkü sarhoş nergisin sarhoş bir insan gibi uykudan uyanınca sarhoşluğun verdiği sıkıntıyı, baş ağrısını gidermek için suya ihtiyaç duyacağı söylenir. Nergis, divan şiirinde sık söz konusu edilen ve yapısındaki özelliklerden kaynaklı sarhoş olma ya da sarhoş etme vasfı taşıyan bir çiçektir. Bu sarhoşluğun giderilmesinde de sudan fayda beklendiği dile getirilir. Nergisin suya yönelmesinin nedeni istifham ve hüsn-i ta’lil yoluyla sarhoşluktan uzaklaşma, ayılma isteğine bağlanır. Beyitte “nergis, çemen, âb ve nergis, uyhu, humâr” kelimeleri arasında iki ayrı tenasüp vardır. Dolaylı olarak “uyhu, humâr, âb” kelimeleri nergisle göz arasındaki bağlantıya dayalı benzetmeleri de çağrıştırmaktadır. Çünkü sevgilinin gözünü ve bakışlarını anlatmak için divan şiirinde nergis, mahmur ve mest olmak gibi ifadelerden yararlanır. Ayrıca beyit, sevgilinin gözü nergis, âşğın gözyaşı su olarak düşünüldüğünde sevgilinin bakışlarının âşğın gözyaşına meyilli olduğu şeklinde de anlamlandırılabilir. Nergisin başının öne doğru eğik olması çiçeğin suya meyletmesiyle açıklanabilir.

5. Dîvâne gibi taş ile⁸ göğsin döğüb yürür
Yüz üzre her cevânibe leyl ü nehâr âb

⁴ Bu: bir

⁵ Bu dizede vezin kusurludur.

⁶ İderse: eylerse

⁷ Tura: durur

⁸ taş ile: taşla

"Su yüz üstü, gece gündüz her yöne deli gibi taşla göğsünü dövüp (ezip) yürür." Suyu kişileştirdiği beyitte şair, suyu deli gibi bağrını taşla ezip yürüyen ve yüz üstü gece gündüz her yöne ilerleyen bir insana benzetmiştir. Bu benzetmede suyun taşlara çarparak yüz üstü gece gündüz sürekli her yöne akma özelliği etkili olmuştur. Suyun doğal akış sürecindeki hareketleri bir delinin çok onaylanmayan, biraz da kendine eziyet veren davranışlarına benzetilmiştir. Şair bu durumu anlatırken halk söyleyişine uygun, "taş ile göğsün döğüp yürümek" ve "yüz üzre" gibi deyimlere yakın ifadeleri tercih etmiştir.

6. Genc-i nihân idi sanasın künc-i hâkde⁹

İtdi bu demde kendüzini âşikâr âb

"Su sanki toprak köşesinde (yeryüzünde) gizli bir hazineydi, bu zamanda kendini açığa etti." beytinde su, bahara kadar toprağın altında ya da bir köşesinde kendini gizleyen, baharın gelmesiyle varlığını ortaya koyan gizli hazineye benzetilmiştir. Hazinelerin toprakta saklı olduğu inancına telmih yapılırken 'anâsır-ı erba'adan ikisi durumundaki toprak ve su bir arada kullanılmıştır.

Bu ilk altı beyitte suyun bahar mevsimindeki hâline değinen şair, gözlemlerinden yola çıkarak bahar tasvirine yer vermiştir. Kasidenin nesibi ağırlıklı olarak "bahar-su ilgisi" bağlamında tamamlanmıştır.

7. Ey dil bu mevsim¹⁰ içre¹¹ olan teşne-dillere

Şâh-ı cihânuñ ebr-i kefi¹² eyler nisâr âb

"Ey gönül! Bu mevsim içinde (baharda) gönlü susamış olanlara cihan hükümdarının elinin bulutu (bulut gibi cömert eli) su serper." beytinde, cihan şahı olarak nitelendirdiği şehzadenin övgüsüne başlayan şair, bahar mevsiminde susuz kalan gönüllere şehzadenin elinin bahar bulutu gibi su serpeceğini, mecazî anlamda ihtiyaç sahiplerine cömertlik göstereceğini ifade ve ima etmiştir. Nesipten methiyeeye geçiş bu girizgâh beytiyle sağlanmıştır.

8. Sultân-ı dehr hazret-i Mahmûd Hân k'anuñ

Cûdı bulutlarından olur her diyâr âb¹³

"Dünya sultanı Mahmut Han hazretlerinin cömertliğinin bulutlarından her yer su olur." diyerek methiyenin bu ilk beytinde şair, şehzadenin cömertliğini her yeri, memleketi suya doyuran bulutlara (yağmur bulutlarına) benzetir. Methiyesinde memduhunun cömertlik vasfını öne çıkarır.

⁹ hâkde: hâkden

¹⁰ Mevsim: yemm ?

¹¹ İçre: içinde

¹² Ebr-i kefi: ibriği ?

¹³ Bu beyit Yılmaz neşri eski harfli tıpkıbasımında yoktur.

9. Bir şehriyârdur o ki a'dâsı defîçün¹⁴

Gün yok durur¹⁵ ki yapmaya taşdan hisâr âb

“O (öyle) bir hükümdardır ki düşmanlarını def etmek için suyun taştan hisar yapmadığı gün yoktur.” Şair, şehzadenin sıradan bir kişilik olmadığına dikkati çekerek, düşmanlarını uzaklaştırmak için suyun bile hemen her gün ona yardım etmek maksadıyla taştan kale yaptığını söylemiştir. Su kişileştirilerek, şehzadenin düşmanlarından korunmasına çalışan ve savunma yeri yapan bir insan gibi düşünülmüştür. Beyitte suyun taşları sürekli akarak sürükleyip yığılması, yani doğal bir özelliği düşmanı defetmek için taştan hisar yapma sebebiyle açıklanarak hüsn-i ta'lil gerçekleştirilmiştir.

10. Gûş itse dürr-i lâfzuñ¹⁶ ey pâdişâh-ı 'asr

Olurdu şermden güher-i şâhvâr âb

“Ey asrın padişahu! Sözüñün incisini işitse büyük, iri inci mücevheri utancından su olurdu.” beytinde, şehzade asrın padişahu gibi görülüp sözleri inciye benzetilmiştir. Şehzadenin sözlerinden daha iri bir inci tanesinin, mücevherin onun sözünü işittiğinde utancından suya dönüşeceği söylenerek, şehzadenin sözlerindeki güç ve güzellik mübalağa yoluyla övülmüştür. İri inci, mücevher; duyma ve utanma özelliklerine sahip olmasıyla kişileştirilmiştir. “Dürr, güher-i şâhvâr ve âb” arasında tenasüp vardır.

11. Ebr-i adâletüñ çü sakâdur ne gam eger¹⁷

Bostân-ı dehre virmez ise rûzgâr âb

“Eğer dünya bahçesine rûzgâr (zaman, baht) su vermezse ne gam? Çünkü adaletinin bulutu su dağıtıcısıdır.” Şehzadenin adaletinin bulutunu bir su dağıtıcısına benzeterek feleğin, (bahtın, zamanın) dünya bahçesinden esirgediği suyun eksikliğinin hissedilmeyeceğini vurgulayan şair, şehzadenin adaleti sağlamakta yeterli olacağını anlatmak istemiştir. Bunu anlatırken de şehzadenin susuz kalmış dünya bahçesini su dağıtan saka gibi sulayacağını, feleğin dünyadaki adaletsizliğine şehzadenin çözüm bulacağını belirtmiştir.

12. Sular habâbdan başına tâc urub gezer

'Ahdünde nola olsa şehâ tâcdâr âb

“Ey padişah! Sular su kabarcığından başına taç takıp gezer. Senin zamanında su taç sahibi (padişah) olsa ne olur?” beytinde Necâti, ey padişah diye seslendiği şehzadenin zamanında başına su kabarcığından taç takıp dolaşan suların şehzade gibi padişah olmasına şaşılmasa gerektiğini vurgulamıştır. Sular padişah olan şehzadeye başlarına su kabarcığından taç giyip eşlik ederek sanki onunla birlikte padişahlığını kutlama coşkusu içine girmişlerdir. Su kabarcığı taca, su ise bu kabarcıktan başına taç giymiş padişaha

¹⁴ Bir şehriyârdur o ki a'dâsı defîçün: Bir şehriyârdur ki çün a'dâsını aña

¹⁵ Gün yok durur ki: Gün yok mu dur ki

¹⁶ Gûş itse dürr-i lâfzuñ: Gûş itse idi lutfuñ

¹⁷ Ebr-i adâletüñ çü sakâdur ne gam eger: Ebr-i adâletüñ çü sakâ oldu gam ne ger

benzetilmiştir. "Şeh, tâcdâr, başına tac urmak" kelimeleri arasındaki tenasüple başında tacı olan bir hükümdar hayali kurulmuştur.

13. Sen bir nihâl-i serv-i revân mislisin k'ider
Yüz sürmek ile ayagaña iftihâr âb

"Sen yürüyüp giden bir servi fidanı gibi olduğun için su, ayağına yüz sürmekle övünür." Şehzadenin su gibi akıp giden fidana benzetilen boyu nedeniyle su, ayağına yüz sürmekten (sana saygı göstermekten) gurur duyar diyen şair; "servi-su" ilgisinden yararlanmış, suyu kişileştirip serviye benzeyen şehzadenin ayağına yüz sürmekle gurur duyma özelliği vermiştir. "Ayağına yüz sürmek" deyimini kullanarak daha etkileyici bir söyleyiş yakalamıştır.

14. Yaş akduğunca gözden ider nâleler gönül
Dolâbı inledür nitekim zâr zâr âb

"Su, su dolabını nasıl inim inim inletirse gözden yaş aktıkça gönül de inilteler çıkarır." beytinde şair, gönlünün inlemeleriyle su dolabının inlemeleri arasında bir benzerlik ilgisini kurmuştur. Su dolabı döndükçe su dağıtırken inlemeye benzer sesler çıkarır. Şairin gönlü de tıpkı su dolabı gibi gözünden yaş aktıkça inlemektedir.

15. Lutfuñ suyuyla kanda bir olur şehâ ki çün
Âb-ı hayâta beñzemez olsa¹⁸ hezâr âb

"Ey şah, binlerce su olsa da âb-ı hayata benzemez; senin su gibi cömertliğine nasıl bir olsun?" diyen şair, şehzadenin iyilik ve cömertliğini suya benzetmekle birlikte, onun cömertlik suyunu başka sularla kıyaslanmanın mümkün olmadığına işaret etmiştir. Şehzadenin cömertlik suyu, ancak "âb-ı hayat"la yani ölümsüzlük suyuyla kıyaslanabilir. İstifham ve "âb-ı hayat" telmihiyle beyitte, şehzadenin iyilik ve cömertliği mübalağalı olarak anlatılmıştır. "Benzemek" anlamında kullanılan ve halk söyleyişinde yaygın olan "bir olmak" ifadesinden yararlanılmıştır.

16. Görseñ ne sîm-berleri 'uryân idüb kuçar
Tapuñda yüz bulalıdan âyinevâr âb¹⁹

"Su, ayna gibi senin katında (huzurunda), yüz bulduğundan beri, görseñ ne gümüş sineli, beyaz göğüslü güzelleri soyup kucaklar." beytinde, su aynaya benzetilir ve kişileştirilir. Çıplak suya giren, gümüş sineli güzelleri kucaklayan bir insan gibi hayal edilir. Suyu bu cesareti veren şehzadenin huzurunda ayna gibi yüz bulmasıdır. Suyun doğal özelliği sebebiyle üzerinde görülen yansımalar, aynaya benzemesi ve şehzadenin ona bakmasıyla (yüz vermesiyle) izah edilerek hüsn-i ta'lil yapılmış, suyun özelliklerinin ortaya çıkmasında bile şehzadenin ilgisinin etkili olduğu ifade edilmiştir. Beyitte "yüz bulmak" deyimine yer verilmesi anlatımı zenginleştirmiştir.

¹⁸ Olsa: ise

¹⁹ Bu beyit Yılmaz neşri eski harfli tıpkıbasımında 20. beyitten sonra gelmiştir.

17. Mihr-i ruhuñ hayâli gözüm yaşın itdi germ
Bildüm ki günden olur imiş tâbdâr âb

“Yanağının güneşinin (parlaklığının) hayali gözyaşını ısıttı. Bildim ki su, güneşten parlak ve yakıcı olmuştur.” Memduhün güneşe benzeyen yüzünün hayali bile gözyaşını ısıtmaya, parlatmaya yeter. Böylece suyun da güneş sayesinde parlayıp ısındığı anlaşılır. Gözyaşının sıcaklığı, yanağın güneşinin hayaliyle izah edildiği için hüsn-i ta’lil gerçekleşmiştir. Beyitte, yüz güneşe, gözyaşı suya benzetilmiş, “mihr-i ruh-gün, gözyaşı-âb ve germ-tâbdâr” arasında ilgi kurularak düzensiz bir leff ü neşr yapılmıştır.

18. Hatt dâ’ire çekerse ruhuñ üzre vechi var
Rûz-ı bahârda olmaz iken bî-gubâr âb

“Bahar günlerinde suyun bulanık olması gibi yanağının üzerine hat (ayva tüyleri), çizgi çekerse yeri var.” beytinde, şehzadenin yüzüne çizilmiş hattın, tüylerin ortaya çıkması; baharda suyun üzerinde görülen toza, suyun bulanıklığına benzetilmiştir. “Su-yüz, hatt-gubâr” arasında kurulan benzerliğin yanı sıra baharda suların taşkınlığı, üzerinde çizgiler varmış gibi görünmesi, çok temiz akmadığı ve bulanıklığı hatırlatılmıştır.

19. Berkini görse tîg-ı cihângîrünüñ senüñ²⁰
Olurdu âfitâb gibi şermsâr âb

“Senin büyük hükümdarlık kılıcının şimşegini, parlaklığını görse su, güneş gibi utangaç olurdu.” diyen şair, şehzadenin kılıcının gücünü ve parlaklığını över. Kılıcın parlaklığı suyu ve güneşi utandıracak kadar güçlüdür. Mübalağa yoluyla parlaklık bakımından kılıç güneş ve su ile karşılaştırılmıştır. İstiare yoluyla suya ve güneşe utanma özelliği verilerek kişileştirilmiştir.

20. Rûz-ı masâf şu’le-i tîguñ ki berk ura
A’dâ sanur ki toldı yemîn ü yesâr âb

“Savaş günü kılıcının alevi şimşek gibi parlarsa düşmanlar, her yanın suyla dolduğunu zanneder.” Bir önceki beyitte olduğu gibi, bu beyitte de şehzade savaş gününde alev saçan kılıcıyla şimşek gibi hızla vurunca düşmanları sağın solun suyla dolduğunu zannederler. Şehzadenin alev saçan kılıcı inip kalktıkça yağmur getiren şimşek gibi görülüp her yerin suyla dolduğu düşünülmüştür. “Savaş günü, düşman ve kılıçla” oluşturulan tenasübün yanı sıra “alev ve su” ile “anâsır-ı erba’â”dan iki unsur bir araya getirilmiştir.

21. Şevk-ı ruhuñla sineye sığmaz bu dil şehâ
Dolar bahârda nitekim cûybâr âb²¹

“Ey padişah! Nasıl ki baharda ırmaklar suyla dolarsa yanağının sevgisi, özlemiyle bu gönül de sineye sığmaz, taşar.” beytinde şehzadeye seslenen şair, gönlünün onun yüzüne duyduğu özlemle göğsüne sığmadığını, baharda suyla dolan ırmak gibi yerinde duramayıp

²⁰ Berkini görse tîg-ı cihângîrünüñ senüñ: Berkın görürse tîg-ı cihângîrînüñ şehâ

²¹ Dolar bahârda nitekim cûybâr âb: Dolar nite bahârda her cûybâr âb

taştığını söylemiştir. Özlemle dolup taşan gönlünü, baharda coşup taşkın akan, suyu çoğalmış ırmağa benzetmiştir.

22. Oldı Necâtî hâk işigüñde nice bir
Ebr-i kefüñden içmeye ey şehriyâr âb

"Ey hükümdar! Necâtî eşigünde toprak oldu. Elinin bulutundan ne zamana kadar bir su içmeye?" diye soran Necâtî, şehzadenin yolunda toprak olmaya, ölüp gitmeye razıdır. Şairin kendini şehzadenin eşigünde toprak olarak görmesi onun şehzadeye bağlılığını, konumunu ifade etmesinin yanı sıra toprağın simgelediği tevazuyu, içinde değerli madenleri, hazineleri barındırma özelliğini de hatırlatmaktadır. Ayrıca topraktaki her şeyin hayat bulması suya bağlıdır. Şair için ölü toprağına hayat verici su, şehzadenin elinden dökülecek olan cömertlik ve lütuf suyudur. Şair, şehzadenin kendisine göstereceği ilgi ve ihsanlarla şairlik kabiliyetini tam olarak ortaya koyabilecektir. Bu ilginin ne zaman gerçekleşeceğini de merak eder. Beyitte istifhamdan, "toprak olmak" deyiminden, dört temel unsurun ikisinden, "toprak ve sudan" yararlanan şair, şehzadenin elini de su içiren, su akıtan bir buluta benzetmiştir.

23. Bir bülbülüm ki gülşen-i medhüñ suvarmaga
İtdi revân kelâmumu Perverdigâr âb

"Senin övgünün gül bahçesini sulayan bir bülbül olduğundan Tanrı sözümü su gibi akıttı." beytinde Necâtî, kendini şehzâdenin övgü gül bahçesini sulayan bir bülbüle benzetererek yaratıcının bahsettiği yetenekle sözlerini methetmekte su gibi akıttığını, akıcı güzel sözler söylediğini belirtmiştir. Kendini bülbüle, sözünü akarsuya benzeten şair, Allah vergisi söz söyleme kabiliyetine dikkat çekmiş, fahriye yapmıştır. "Gülşen, bülbül, suvarmak, âb ve revân" kelimelerinin oluşturduğu tenasüple baharda içinde bülbülün ve akarsuyun bulunduğu gül bahçesi çağrışımıyla "gül-bülbül" hikâyesine telmih yapılmıştır.

24. Nice ki ola bâd bu hâk ile hem-nefes
Nice ki nâr ile bile²² eyler karâr âb

"Nasıl ki rüzgâr bu toprak ile arkadaş olur(sa), ateşle su da bir arada, devamlı durur." Birbirine zıt gibi görünse de aslında birbirinin tamamlayıcısı, varlığın temeli kabul edilen dört unsurun yer verildiği beyitte, teşhis yapılarak rüzgârla toprağın arkadaşlığından ve ateşle suyun da sürekli bir arada olduğundan söz edilmiştir. Dört unsurun kendi içindeki birlikteliği hatırlatılmıştır.

25. Hüsünüñ bahârî tâze vü ter bî-hazân olub
'Aks-i ruhuñla her dem ola lâlezâr âb

(Tarlan, 1992, s. 57-59; Yılmaz, 2015, s. 57-59)

"Güzelliğinin baharı taze ve her zaman bahar gibi olup yanağının yansımasıyla lale bahçesi her an su(lu), taze olsun." dua beytiyle tamamlanan kasidenin bu son beytinde şair,

²² Nice ki nâr ile bile: Nite ki nârla bile

şehzadenin güzelliğinin her zaman bahar gibi taze ve güzel kalan, sonbahar görmeyen bir güzellik olmasını dilemiştir. Onun yüzünün yansısıyla her an lale bahçesinin su içinde, taze kalmasını istemiştir.

Necâtî “âb” (su) redifli kasidesinde nesip bölümünü baharla birlikte suyun tabiatı canlandırması, yeşertmesi, akışında görülen değişiklikler ve coşkusu ile ilgili unsurlar üzerine kurmuştur. “Su-ayna; nergis-sarhoşluk-su; su-divane; su-hazine” ilgilerinden yararlanarak suyun dikkat çekici özelliklerini çeşitli teşbihlerle ortaya koymuştur. Şair, Şehzâde Mahmûd’u överken suyun şehzadenin cömertlik, adalet, lütuf ve iyilik gibi vasıflarının ortaya çıkmasını sağlayan özelliklerine ağırlık vermiştir. Bu özellikleri “ebr-i kef, ebr-i ‘adalet, cûd bulutu” vb. tamlamalarla ifade etmiştir. Şehzadenin eli, cömertliği ve adaleti, rahmet yağdıran, susuzluğu gideren yağmur bulutu ya da âb-ı hayat gibidir. Diğer taraftan su da şehzadeden gördüğü ilgiyle onu düşmanlarından koruyacak hisar yapmaya çalışır. Üzerindeki kabarcıklardan taç giyip şehzadenin padişahlığını kutlamak ister. “Su-ayna; su-söz incisi; su-servi; su-padişah, su kabarcığı-taç; gözyaşı-gönül-inleme; su dolabı-su-inleme; su-toz-coşma; daire çizme-hatt; kılıç-parlaklık; su-güneş” ilgileriyle methiyede suya dair çok çeşitli benzetme ve hayallere yer verilmiştir. Şehzadenin düşman karşısındaki kahramanlığı, kılıcının gücü ve parlaklığı üzerinde durulmuştur. Klasik kasidelerde methiyede sık kullanılan İrânî unsurlar bu kasidede bulunmamaktadır. Beyitlerde “anâsır-ı erba’â” birkaç şekilde anılmıştır. Ayrıca şair, fahriye yaparken kendi şiirinin su gibi akıcı olduğunu söylemiştir. Suyu dayalı zengin bir benzetme ve hayal dünyası oluşturan şair, suyla ilgili olarak divan şiirinde sık kullanılan unsurların çoğuna şiirinde yer vererek daha sonra aynı redifle yazılacak şiirlere örnek olmuştur.

Kasideye dil ve anlatım açısından bakıldığında, “teşbih, teşhis, mübalağa, tenasüp ve hüsn-i ta’lil” gibi edebî sanatların öne çıktığı fark edilir. Necâtî’nin şiirlerinde deyime yer verme yönü “yüz sürmek, yüz bulmak, hâk olmak” örneklerinde görülmektedir. Şiirde “tañ, tapu, akdugınca, suvarmağa, kendüzini, gül durur” vb. arkaik Türkçe kelime ve eklerle birlikte, Arapça-Farsça kelimeleri ve “bostân-ı dehr”, “rûz-ı bahâr”, “mihr-i ruh” gibi Farsça tamlamaları sık kullanan şair, Farsça tamlamaların “nihâl-i serv-i revân” benzeri ikiden fazla unsurdan oluşanlarını daha az tercih etmiştir.

Necâtî’nin “âb” kasidesi su redifli kasidelerin ilk örneklerinden olması, özgün benzetme ve hayalleri bakımından önemlidir denilebilir. Şairin sadece “âb” kasidesi değil suyla bağlantılı kaplıca redifli gazeli de aynı redifli başka gazelleri etkilemiştir. Nazire geleneği içinde Necâtî’nin yeri göz önünde bulundurulursa, daha sonraki dönemlerde onun şiirlerinin pek çok şaire model olduğu anlaşılır. Şairin şiir dilinde ve diğer şiirlerinde de kasidesinde olduğu gibi “su” motifi geniş bir yer tutmaktadır. Necâtî’nin “âb” kasidesi dışındaki şiirlerinde bulunan suyla ilgili unsurların kullanıldığı beyitlere aşağıdaki örnekler verilebilir:

*Dostum nazm-ı Necâtî'den nazar men itme kim
Gönül açar bir akar sudur bizim eş'ârımız (241/7-259)²³*

"Dostum Necâtî'nin şiirinden bakışı esirgeme, yasaklama; bizim şiirlerimiz gönül açan bir akarsudur." beytinde Necâtî, kendi şiirini överken şiirinin akarsu gibi gönül açıcılığını söyleyerek fahriye yapar. Akarsuyun gönül açmasıyla şiirinin gönül açması arasında bir benzerlik ilişkisi kurar.

*Eşiğin ile yaşum hemdemdür
Meğer ol Ka'bedür bu Zemzemdür (66/1-179)*

"Eşiğin ile gözyaşım dosttur. Çünkü senin eşiğin Ka'be benim gözyaşım ise Zemzem'dir." diyen Necâtî, kendisinin gözyaşıyla sevgilinin eşiğini birbirinden ayrı düşünülemez iki dosta benzetir. Bu ikisi arasındaki yakınlığı anlatmak için Ka'be ile Zemzem arasındaki benzerliği esas alır. Sevgilinin eşiği âşık için Ka'be, gözyaşı ise Zemzem'dir.

*Gözünden şöyle bîmâr oldu nergis
Ki ebr ağzına pembeyle sıkar su (441/5-347)*

"Sevgilinin gözünden nergis öylesine hasta oldu ki bulut ağzına pamukla su sıkar." beytinde halk arasında uygulanan hastanın ağzını pamukla ıslatma âdeti hatırlatılmıştır. Necâtî'nin,

*Ölürem hecr ile göster ârızın kim hoş değil
Hastadan rihlet deminde suyu pinhân eylemek (315/4-292)*

"Ayrılık yüzünden ölürüm, yanağını göster. Çünkü ölmek üzere olan hastadan suyu esirgemek hoş olmaz." beytinde, sevgilinin yanağı suya benzetilmiş, ölmek üzere olan âşıktan tıpkı ölümcül hastadan su esirgenmeyeceği gibi, sevgilinin yanağını uzak tutmaması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bu benzerlikten yola çıkılarak ölmek üzere olan kimseye su verilmesi gerektiği inancına telmih yapılmıştır.

*Rûhunda hâl-i fettânın görelden
Bilindi bu ki batmaz suya câdû (441/4-347)*

"Yanağındaki fettan benini gördüğümnden beri (onun) suya batmayan bir cadı olduğu bilindi." beytinde, sevgilinin yanağı suya, yanak üzerindeki fettan ben cadıya benzetilmiş, suya benzeyen yanağın üzerindeki siyah benin (cadının) hâli cadıların suya batmama özellikleri hatırlatılarak açıklanmıştır.

*Ne gönül kodu ne göz hâl-i ruh u ârız-ı dost
Oda yanmaz suya batmaz nice câdûdur bu (442/2-347)*

²³ Beyitlerden sonra verilen şiir, beyit ve sayfa numaraları Necâtî Divanı'nın kaynakçada yer alan Tarlan baskısına aittir.

“Sevgilinin yanağı ve yanağındaki beni ne gönül ne de göz koydu. Bu ben ateşte yanmaz suya batmaz nasıl bir cadıdır?” beytinde de yukarıdaki örnekte olduğu gibi cadıların suya batmadığı ve ateşte yanmadığı inancı hatırlatılmıştır.

Geçmişte yaya olarak uzun yoldan gelenler, yorgunluklarını çıkarmak için ayaklarını yıkar ya da ayaklarına su döktürürlerdi. Bu nedenle misafirin ayağına su dökmek, misafiri ağırlamak ona itibar etmek anlamına gelirdi. Ayrıca yolculuk için evden çıkan kimsenin arkasından ayına üzerine su dökme âdeti de vardı (Onay, 1992, s. 49). Necâtî;

*Hayâli serv-kaddinin dile gelmedi haylıdan
Ayağına su dökmeli olupdur çeşm-i pür nemden (392/5-325)*

“Uzun zamandır servi gibi boyunun hayâli gönlüme gelmedi. Yaşlı gözlerimden ayağına su dökülmesi gereken, beklenen yolcu oldu.” beytinde şair, sevgilinin hayali uzun zamandır gönlüne gelmediği için, eğer gelirse hürmeten gözyaşıyla ayağına su dökceğini söyleyerek “ayağa su dökme” âdetini hatırlatır.

*Hâk-i kûyun var iken cennet anılmak sanemâ
Şuna benzer ki teyemmüm edeler su olıcak (278/3-275)*

“Ey put gibi güzel (sevgili)! Senin mahallenin (bulunduğun yerin) toprağı varken cennetten söz etmek, su olduğu halde teyemmüm etmeye benzer.” beytinde sevgilinin bulunduğu yerin toprağı cennetle kıyaslanmış ve cennetten daha üstün tutulmuş, bu durum su varken toprakla teyemmüm etmeye benzetilmiştir. Su bulunan yerde teyemmüm edilemez, toprakla abdest alınamazsa, sevgilinin bulunduğu yerin toprağı da cennetle kıyaslanamaz denilmiştir.

*Gül ruhlarının şevki yaşım kana boyadı
Olur çü bahâr erse sularda bulanıklık (280/4-276)*

“Bahar geldiğinde suların bulanık akması gibi gül yanaklarının arzusu gözyaşlarını kana boyadı.” beytinde sevgilinin gül yanağının coşkusu bahara, gül yanak karşısında akıtılan kanlı gözyaşı bahar mevsiminin bulanık akan sularına benzetilmiş ve baharda suların bulanık aktığı belirtilmiştir.

*Bin cevri edersen ağlamazam senden ey felek
Ol gül-ruh ile çünkü su sızmaz aramıza (489/4-368)*

“Ey felek bin türlü eziyet etsen de senin yüzünden ağlamam. (Çünkü) o gül yanaklı sevgili ile aramıza su sızmaz.” beytinde şair, âşıkla sevgili arasındaki yakınlığın hiçbir şekilde bozulmayacağını, ne kadar birbirlerine yakın olduklarını anlatmak için aralarından su sızmayacağını söyler. “Aralarından su sızmamak” deyiminden yararlanır.

*Fürkat gözümün acı yaşım ırmağ edipdir
Su sızmaz iken benim ile yâr arasında (447/5-349)*

“Benimle sevgili arasından su sızmazken ayrılık gözümün acı yaşımı ırmak etmiştir.” beytinde âşıkla sevgilinin arasından su sızmazken, ayrılık yüzünden âşığın gözyaşının

irmek olduğu söylenmiş, âşıkla sevgili arasındaki yakınlığın ortadan kalktığı vurgulanmıştır. Her iki beyitte "aralarından su sızmamak" deyiminin farklı şekillerine yer verilmiştir.

*Ben muallimden dahı doğru elif öğrenmedin
Serv-kaddin vasfını ezber okurdum su gibi (560/4-400)*

"Ben öğretmenden daha elif öğrenmeden sevgilinin servi boyunun özelliklerini su gibi ezberden okudum." beytinde "su gibi ezber okumak" deyimini kullanılmıştır.

*Fürkat susuzlarını kandır zülâl-i vasla
Çünkü geçer bilirsin su gibi hüsn çağı (574/6-406)*

"Ayrılığının susuzlarını kavuşmanın içimi hoş suyuna kandır. Bilirsin güzellik çağı su gibi geçer." beytinde şair, sevgiliye âşıklarına ilgi göstermesini güzelliğinin su gibi geçici olduğunu söyleyerek onu uyarmıştır. Beyitte "fürkat-vasl", "susuzluk-zülale kanmak" tezatlarından yararlanılmıştır.

*Sanavber ayağın öpmeğe Tubâ gibi baş eğmiş
Su gibi bir kez ey serv-i revân sahn-ı çemenden geç (42/5-168)*

"Ey servi boylu sevgili bir kez olsun su gibi çimenlikten geç. Sanavber ayağını öpmek için Tubâ gibi baş eğmiş." beytinde, sevgilinin su gibi bir kez olsun çimenden geçmesi istenmiştir. Çünkü çimenlikteki ağaçlar, sevgilinin güzelliği karşısında onun ayağını öpüp baş eğmeye hazır, önlerinden su gibi akıp geçmesini beklemektedirler.

Örneklerden de anlaşılacağı üzere, Necâti'nin şiirlerinde su sadece redif olduğu şiirlerde değil diğer şiirlerde de çeşitli yönleriyle sık karşılaşılan bir benzetme ve hayal unsurdur. Necâti'nin şiir anlayışını değerlendiren bir çalışmada da bu duruma ayrıntılı olarak değinilmiş, şairin şiirleriyle ilgili belli başlı teşbihlerinde suyun yeri belirlenmiştir (Kaya, 2012, s. 160-163).

Sonuç

Sonuç olarak; Necâti'nin "âb" kasidesi şairin su ve suyla ilgili öğeler yardımıyla geniş hayal dünyası içinde oluşturduğu zengin anlatım yollarını göstermesi açısından önemli bir örnektir. Necâti kasidesinde kullandığı dille, anlatımla, redifle, benzetme ve hayallerle suyun methiye unsuru olarak kasidede nasıl ele alınacağını ortaya koymuştur. Su, şairin şiirlerinde "teşbih, mübalağa, teşhis, telmih, hüsn-i ta'îl" vb. edebî sanatlar aracılığıyla yaygın ve çok çeşitli şekillerde kullanım alanı bulmuştur diyebiliriz. Kasidede "su-deli, su-ayna, su-nergis, su-servi, su-çemen, su-kılıç, su-toprak, su-ateş, su-hazine" vb. ilgilere dayalı benzetmelere farklı beyitlerde yer verilmiştir. Benzetme ilgilerinin kurulmasında suda bulunan şeffaflık, parlaklık, temizlik ve hayat vericilik gibi bazı temel özellikler etkili olmuştur. Ayrıca su dört temel unsurdan biri oluşu nedeniyle söz konusu edilmiştir. Diğer iki unsur hava ve toprakla ya da zıddı ateşle birlikte daha çok kullanılmıştır. Beyitlerde kısmen suyun tabiattaki yerini ve önemini açıklayan, mevsimlere göre suda görülen

değişiklikleri anlatan bilgiler de bulunmaktadır. Bunlar arasında suyun bahar mevsiminde taşkın ve bulanık akması, tabiatın canlanmasındaki rolü ve yağmur suyunun özellikleri sayılabilir. Necâti “âb” kasidesi dışında başka şiirlerindeki bazı beyitlerde suyla ilgili inanç, âdet ve geleneklerle deyimlere de yer vermiştir. Şair kendi şiiri konusundaki düşüncelerini ifade ederken, fahriye yaparken akarsu benzetmesinden yararlanmışır. Hem incelenen kasidede hem de şairin diğeri şiirlerinde suya dair çeşitli unsurların sıkça ele alınması onun suya olan ilgisini göstermektedir.

Su, sadece “su redifli” şiirlerde değil, redifi su olmayan şiirlerde de olumlu ve olumsuz özellikleriyle bir kültür ve yaşam unsuru olarak, çok yönlü işlenmiştir. Bu bağlamda suyun kültür ve edebiyatımızdaki yerinin tespitinde divan şiiri örneklerinin, Necâti’nin “âb” kasidesi gibi “su” redifli şiirlerin, redifle geliştirilen duygu, düşünce ve hayallerin ayrıntılı olarak incelenip değerlendirilmesi yararlı olacaktır denilebilir.

Kaynaklar

- Aka, B. (2013). Divan şiirinde "âb" motifinin methiye unsuru olarak kullanımı: Hayretî'nin "âb" redifli kasidesi". *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(13), 423-434. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6023>
- Aka, B. (2020). Divan şiirinde kaplıca redifli gazeller. *Littera Turca, Journal of Turkish Language and Literature*, 6(1), 1-15. <https://doi.org/10.20322/littera.667429>
- Akar, M. (1994). *Su kasidesi şerhi*. TDV Yay.
- Akbaş, E. (2001). *Necati Beğ Divanı'ndaki kasidelerin dil özellikleri ve sözlüğü*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, Ö. A. (1984). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü, atasözleri sözlüğü, deyimler sözlüğü*, C.I-II, 4. bs. TDK Yay.
- Akyüz, K., Beken, S., Yüksel, S., & Cunbur, M. (1990). *Fuzûlî Divanı*. Akçağ Yayınları.
- Arı, A. (2001). "Âb mad.". *Türk dünyası ortak edebiyatı, Türk dünyası edebiyat kavramları ve terimleri ansiklopedik sözlüğü*. C. I. AKM. Yayını. s. 1.
- Batıslam, H. D. (2011). Divan şiirinde arpa, arpalık ve Necâti'nin arpa kasidesi. *Ölümünün 500. Yılında Necâti Bey'e Armağan* (Hazırlayanlar: İ. Çetin Derdiyok-Muna Yüceol Özezen). TDK. Yayınları. s. 9-26.
- Batıslam, H. D. (2013). Divan şiirinde su ve suyla ilgili unsurlar. Demir, N. (Ed.). *Geleneksel Türk Sanatında ve Edebiyatımızda Su*. (s.43-61).
- Belli, H. (2021). Fuzûlî Divanı'ndan hareketle klasik Türk şiirinde su kültürü. *Turkish Studies - Language*, 16(2), 999-1014. <https://dx.doi.org/10.47845/TurkishStudies.49373>
- Bozkurt, K. & Yalçın, İ. (2020). Necâti Bey'in kasidelerinde hâmi ve caize arayışı. *ASOS Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(101), 82-114. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.39730>
- Çalışkan, Â. (1992). *Fuzûlî'nin su kasidesi ve şerhi*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Çavuşoğlu, M. (2001). *Necati Bey Divanı'mın tahlili*. Kitabevi Yay.
- Çavuşoğlu, M. (Tarihsiz). *Necati Bey Divanı (Seçmeler)*. Tercüman 1001 Temel Eser.
- Çavuşoğlu, M. & Tanyeri, M. A. (1981). *Hayretî Divanı*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Dağlar, A. (2009). Necati Beğ'in Divanı ile Mecmu'a-i Kasâ'id-i Türkiye'de bulunan kasidelerine eleştirel bakış. Zavotçu, Gencay (Ed.). *Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, I. Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (15-17 Nisan 2009). Ölümünün 500. Yılında Şair Necâti Anısına* (s. 326-364). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

- Dilçin, C. (2000). Su kasidesi'nin bir beytindeki "yaygın yanlış" üzerine. *Türkoloji*, XIII (1), 145-167.
- Esin, O. (2020). Fuzulî'nin Kaside Der-na't-ı Hazreti Nebevi'sinin üslup özellikleri ve şairin su redifini kullanma nedenleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/ The Journal of International Social Research*, 13(72), 85-101.
- Gider, M. (2013). Şeyhülislâm Yahyâ Divânı'nda su. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 203, 1-20.
- Güler, K. & Yaşar, K. (2007a). Divân şiirinde câize (şâir-patron-hâmî ilişkisi) üzerine değerlendirmeler-I. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 267-300.
- Güler, K. & Yaşar, K. (2007b). Divân şiirinde caize üzerine değerlendirmeler-II. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 231-270.
- Güler, Z. (2007). *Divan Şiirinde âb-ı hayat*. Özserhat Yayıncılık.
- Günay, H. M. (2009). Su. *DİA. C. 37.* (s. 432-437). TDV Yayını.
- Gürkan, S. L. (2009). Su (Diğer dinlerde). *DİA. C. 37.* (s.440-442). TDV Yayını.
- İlhan, E. (2021). Necâtî Bey'in Kastamonu hayatına dair bazı tespitler ve düzeltmeler. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5 (2), 1030-1049.
<https://doi.org/10.34083/akaded.937747>
- İnalcık, H. (2009). Su (Osmanlılarda). *DİA. C. 37.* (s. 437-440). TDV Yayını.
- Kahraman, B. (2000). Necatî'nin Kasım Paşa'ya sunduğu kaside. *Sakarya Üniversitesi Türklük Araştırmaları Enstitüsü Türklük Araştırmaları Dergisi*, 8, 169-216.
- Karavelioğlu, M. A. (2009). Necati Beğ'in yayımlanmamış bir kasidesi. Zavotçu, Gencay (Ed.). *Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, I. Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu, (15-17 Nisan 2009), Ölümünün 500. Yılında Şair Necatî Anısına* (s. 281-308). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Karavelioğlu, M. A. (2015). *Mecmu'â-i Kasâ'id-i Türkiyye*. TDK Yayınları.
- Kaya, B. A. (2006). Necatî Bey. *DİA. C. 32* (s. 477-478). Diyanet Vakfı Yayınevi.
- Kaya, B. A. (2012). Necatî Bey'in şiir anlayışı. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 27, 143-218.
- Kesik, B. (2005). Necatî'nin Kasideleri'nden bahar esintileri. *Türk Kültürü Dergisi*, 509- 510, 294-300.
- Koçak, A. (2009), Necati Bey'in menekşe kasidesi ekseninde menekşenin öyküsü. Zavotçu, Gencay (Ed.). *Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, I. Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu, (15-17 Nisan 2009), Ölümünün 500. Yılında Şair Necatî Anısına* (s. 36-44). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Köksal, M. F. (2012). Bazı beyitlerinden hareketle Su Kasidesi'ne yeni bakışlar. *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori* (s. 103-114). Kesit Yayınları.

- Kurnaz, C. (1987). *Hayâlî Bey Divanı tahlili*. KTB Yayını.
- Kutlu, M. (1998). Su. *TDEA*. C. 8 (s. 47-48). Dergâh Yayınları.
- Mermer, A. (1997). Necati Bey'in nişan kasidesi. *İlmî Araştırmalar*. 5, 199-218.
- Onay, A. T. (1992). *Eski Türk edebiyatında mazmunlar ve izahı*. (haz. Cemâl Kurnaz). TDV Yay.
- Pala, İ. (1989). *Ansiklopedik Divan şiiri sözlüğü*. C.1-2. Akçağ Yayınları.
- Pala, İ. (2004). *Su Kasidesi*. Kapı Yayınları.
- Pala, İ. (2009). Su (Kültür ve Medeniyet). *DİA*. C. 37. (s. 442-443). TDV Yayını.
- Pala, İ. (2012). *Dört güzeller: Toprak, su, hava, ateş*. Kapı Yayınları.
- Sarı, G. (2017). Necâtî Bey'in "gül" redifli kasidesinde insan-tabiat ilişkisi. *Folklor/Edebiyat*, 23(92), 63-78.
- Sefercioğlu, N. (1990). *Nev'î Divanı tahlili*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sinan, B. (2007). Necâtî Bey ve Şeyh Gâlib literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Eski Türk Edebiyatı Tarihi II*. 5(10), 565-586. Bilim ve Sanat Vakfı.
- Solmaz, S. (2005). *Necâtî, hayatı, sanatı, eserleri*. Akçağ Yayınevi.
- Şentürk, A. A. (1995). *Necâtî Beğ'in Sultan Beyazıt methiyesi ve bazı gazelleri hakkında notlar*. Enderun Kitabevi.
- Şentürk, A. A. & Kartal, A. (2004). *Üniversiteler için eski Türk edebiyatı tarihi*. Dergâh Yay.
- Tarlan, A. N. (1992a). *Ahmet Paşa Divanı*. Akçağ Yay.
- Tarlan, A. N. (1992b). *Necâtî Beg Divanı*. Akçağ Yayınları.
- Tarlan, A. N. (1992c). *Hayâlî Divanı*. Akçağ Yay.
- Timurtaş, F. K. (1990). *Tarih içinde Türk edebiyatı* (2. bs.). Boğaziçi Yay.
- Tolasa, H. (2001). *Ahmet Paşa'nın şiir dünyası* (2. bs.). Akçağ Yayınevi.
- Uludağ, S. (1996). *Tasavvuf terimleri sözlüğü* (2. bs.). Marifet Yayınları.
- Üzgör, T. (1998). Klasik edebiyatımızın metodolojisi ve Su Kasidesi'nin ilk beyti hakkında spekülâtif bazı görüşler. *TDED*, XXVIII, 531-545.
- Üzgör, T. (2000). Su redifli şiirler ve Fuzûlî'nin Su Kasidesi'nin kompozisyonuna dair. *İlmî Araştırmalar*, 9,239-248.
- Yazar, S. (2019). Anlamın peşinde: Su Kasidesi'nin 24. beytindeki yaygın yanlış üzerine. *Hikmet, Akademik Edebiyat Dergisi*, 5(11), 1-24. <https://doi.org/10.28981/hikmet.632753>
- Yılmaz, O. (2015). *Necâtî Bey Divanı metin ve tıpkıbasım*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.